

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННОЇ РОБОТИ З МОЛОЧНОЮ ХУДОБОЮ НА ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОГО ДОВГОЛІТТЯ

Н. П. Мазур
babikn@i.ua

Інститут біології тварин НААН, м. Львів, Україна

Успішна селекційно-племінна робота в сучасних умовах неможлива без чіткої організації точного й систематичного обліку продуктивності та інших селекційних ознак, а також обліку походження кожної тварини, її предків і потомків. На підставі даних племінного обліку формується інформація про кожну тварину, стадо, генеалогічну групу, породу, масив худоби окремих регіонів і країни загалом. Цю інформацію використовують для господарського, зоотехнічного, економічного аналізу, розробки селекційних програм формування та якісного удосконалення конкретних стад, селекційних і генеалогічних груп, масивів, типів і порід. Наразі у господарствах України для ведення автоматизованого племінного обліку використовується різне програмне забезпечення. Воно дозволяє користувачам на основі одержаних результатів приймати ефективні управлінські рішення і вживати заходів щодо підвищення продуктивності й здоров'я тварин, підвищення якості продукції та збільшити загальний прибуток від власних операцій на фермі. Крім того, автоматизоване ведення племінного обліку дає можливість проводити ефективне наукове забезпечення тваринництва та удосконалювати і впроваджувати на підприємствах найновіші наукові досягнення в селекції, генетиці, біотехнології тощо.

Добір і підбір тварин є класичними методами селекції. Добір — це лише початковий етап селекції, який здійснюється через виділення кращих за продуктивними та племінними якостями тварин серед загального поголів'я для подальшого їх розведення. Добір тварин проводиться на основі всебічної оцінки їх за основними найважливішими ознаками: походження, фенотип (індивідуальні властивості), якість потомства, довголіття і стійкість до захворювань.

Під підбором розуміють цілеспрямований зоотехнічний метод поліпшення стад та порід закріпленням плідників за матками з урахуванням господарської і племінної цінності, споріднених зв'язків та поєднання з метою отримання потомства бажаної якості. Підбір і добір взаємопов'язані, позаяк обидва ґрунтуються на ретельному вивченні родоводів тварин, яких спаровують, та їх господарсько корисних ознаках. При підборі потрібно дотримуватися важливої умови, що плідник має бути покращувачем селекціонованої ознаки наступного покоління. З метою підвищення ефективності підбору важливе значення має довготривале (в ряді поколінь) ведення його в обраному напрямку. Важливо пам'ятати, що підбір без добору, як і добір без підбору, є неповноцінним й неефективним.

При веденні селекційно-племінної роботи з молочною худобою особливого значення набуває тривале господарське використання корів, оскільки передчасне вибуття їх зі стада не лише скорочує племінні ресурси порід, але й завдає економічного збитку галузі загалом. На превеликий жаль, у племінних господарствах України тривалість продуктивного використання молочної худоби щороку стрімко знижується. Така ситуація склалася у зв'язку з тим, що довгі роки ведення селекційної роботи було спрямоване в основному на підвищення молочної продуктивності корів.

Ефективність селекції за ознаками продуктивного довголіття тварин визначається насамперед спадковістю. Однак формування і прояв цих ознак відбувається під дією конкретних умов середовища, які можуть впливати на зміну продуктивних ознак у тварин на рівні з генотипом. Тому фенотиповий прояв ознак у тварин є нормою реакції на конкретні паратипові умови утримання й вирощування. Найбільш повно й об'єктивно оцінити генотип особини можна за оптимальних умов середовища, проте, з огляду на величезне число середовищних чинників, які обумовлюють норму його реакції, досягти цього дуже складно. Відомо, що систематичні фактори середовища потрібно враховувати, якщо їх частка у загальній фенотиповій мінливості ознак складає понад 5 %.

Основними дієвими прийомами досягнення реального селекційного й генетичного прогресу порід сільськогосподарських тварин залишається добір і підбір з обов'язковою оцінкою за «нормою реакції» потомства.